

Sokół, Zofia

"Z dziejów oświaty Galicji : materiały z sesji naukowej, zorganizowanej w dniach 23-25 października 1986 r. na temat: 'Stan i potrzeby badań nad dziejami oświaty w Galicji'", pod red. Andrzeja Meissnera, Rzeszów 1989 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 30/2, 143-144

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Omawiana praca zamyka cykl studiów nad prasą warszawską od połowy XIX stulecia do 1918 r. Mimo braków powodujących niepełny obraz tej prasy, cykl ten to ważne kompendium wiedzy na ten temat. Stanowi on jednocześnie punkt wyjścia do dalszych badań.

Jacek Szczerbiński

Z *dziejów oświaty w Galicji*. Materiały z sesji naukowej, zorganizowanej w Łańcucie w dniach 23—25 października 1986 r. na temat: „Stan i potrzeby badań nad dziejami oświaty w Galicji”, pod redakcją Andrzeja Meissnera, Rzeszów 1989, ss. 100.

W pracy zbiorowej pt. *Z dziejów oświaty w Galicji*, stanowiącej pokłosie sesji naukowej sygnalizowanej już na łamach „Kwartalnika” (R. 26, nr 4), część tekstów dotyczyła czasopism pedagogicznych ukazujących się w Galicji. W czasie sesji jeden dzień był poświęcony tej problematyce, połączony z wystawą czasopism pedagogicznych ze zbiorów biblioteki Muzeum-Zamek w Łańcucie. W czasie sesji problematyka czasopism pedagogicznych powtarzała się niemal w każdym referacie, a w dniu przeznaczonym wyłącznie na ich omówienia wygłoszono trzy referaty, jeden komunikat oraz odbyła się szeroka dyskusja, w której udział wzięło kilkanaście osób. Do zbioru jednak weszły tylko następujące prace: Stefana Możdżenia *Czasopisma pedagogiczne w Galicji (stan i potrzeby badań)*, Teresy Gumuły *Czasopismo „Muzeum” — organ Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych* i Zofii Sokół *Czasopisma uczniowskie w szkołach Galicji Środkowej (1890—1918)* oraz pośrednio omawiające problematykę pism pedagogicznych — Barbary Łuczyńskiej *Krakowskie Koło Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych (1884—1939)* i Andrzeja Jagusztyna *Źródła drukowane do dziejów szkolnictwa w Galicji w wybranych bibliotekach i archiwach Polski południowo-wschodniej*.

Najważniejszą publikacją dla problematyki czasopism pedagogicznych jest praca S. Możdżenia, współautora *Bibliografii polskich czasopism pedagogicznych (do 1979 r.)*, wydanej przez Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Kielcach w 1981 r. Z publikacji tej dowiadujemy się, że w Galicji do 1918 r. ukazywało się ogółem 55 tytułów czasopism polskich i 2 ukraińskie. Przeważająca część tych pism miała krótki żywot: jeden rok — 8 tytułów, dwa lata — również 8, trzy lata — 5, powyżej dziesięciu lat — 5. Najdłuższy żywot — powyżej dwudziestu lat, miały: „Szkoła” (Lwów 1868—1939), „Muzeum” (Lwów 1885—1939), „Miesięcznik TSL” (Kraków 1901—1939), „Powściągliwość i Praca” (Miejsce Piastowe 1898—1931). To ostatnie zostało wznowione w Warszawie, w sierpniu 1989 r. Wymienione czasopisma znalazły szerokie oparcie w licznych stowarzyszeniach naukowych, społecznych, zawodowych, a niektóre z nich korzystały z subwencji Wydziału Krajowego. Głównymi ośrodkami wydawniczymi były: Lwów (25 tytułów) i Kraków (16 pism), a pozostałych 14 tytułów ukazywało się w kilkunastu miejscowościach, często jako wydawnictwa osób prywatnych.

Ogółem na ziemiach polskich ukazywało się 1150 czasopism pedagogicznych (dane do 1980 r.), a ich tradycje sięgają 150 lat. Szkoda, że w swojej interesującej i nowatorskiej pracy autor nie sprecyzował definicji czasopisma pedagogicznego i to zarówno w publikacji omawianego zbioru, jak również w *Bibliografii*. Pozwoliłoby to uniknąć bardzo szerokiego stosowania pojęcia i zaliczania do pism pedagogicznych wielu tytułów tradycyjnie zaliczonych już do pism rodzinnych, kobiecych lub religijno-moralnych, ponieważ miały działy poświęcone pielęgnacji i wychowaniu domowemu dzieci, jak np. obie śląskie „Moniki” (Mikołów 1876—1879 i Katowice 1886—1888), liczne „Matki Chrześcijanki”, „Matka i Dziecko”, „Moje

Dziecko”, „Dziecko i Matka” itp. wydawnictwa mające w tytule słowa „matka” lub „dziecko”.

Podobnie postąpiła Teresa Gumuła w swojej monografii czasopisma „Muzeum”, pokazanym na szerokim tle warunków rozwoju prasy w Galicji, oświaty i szkolnictwa w Galicji. I tak np. w 1881 r. ogółem ukazywało się 107 tytułów czasopism, w tym 8 pedagogicznych, w 1890 — 128 i 10, w 1910 na 392 tytuły ogółem było 21 pedagogicznych. Stanowiły one od 5,3% do 7,5% ogółu wydawnictw. Szkoda, że w prezentowanym zbiorze nie wszyscy autorzy dotrzyмали terminu i nie znalazły się referowane na sesji wystąpienia: Jana Sydora *Funkcja informacyjna „Muzeum”* (oraz cała dyskusja wokół tego pisma), Adama Horbowskiego *Czasopisma galicyjskie w zbiorach biblioteki Muzeum-Zamek w Łańcucie* czy Czesława Cerbera *Szkolnictwo rolnicze w Galicji — stan badań*, w których występowała problematyka czasopism rolniczych, traktowanych jako źródło myśli i praktyki pedagogicznej.

Zofia Sokół

Jerzy Jarowiecki, *Czasopisma dla dzieci i młodzieży, Cz. I: 1918—1945*, Kraków 1990, ss. 203, Materiały przeznaczone dla słuchaczy studiów bibliotekoznawczych, Specjalizacje: biblioteki szkolne i pedagogiczne, czasopiśmiennictwo polskie XIX i XX w.

Nakładem Wydawnictwa Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie ukazała się książka znanego badacza prasy — Jerzego Jarowieckiego. Choć publikacja adresowana jest dla słuchaczy studiów bibliotekoznawczych, to jednak ze względów naukowych i dydaktycznych mogą z niej z powodzeniem i pożytkiem korzystać studenci studiów pedagogicznych, polonistycznych i dziennikarskich. Ponadto wartości merytoryczne książki, jak choćby podjęta przez autora próba określenia liczby czasopism dziecięcych i młodzieżowych, nowej typologii tej prasy, jej miejsca w systemach prasowych zmieniającej się rzeczywistości polityczno-prawnej działalności edytorskiej różnych epok, czy też akcentowanie wartości edukacyjnych pism dziecięcych i młodzieżowych, upoważniają do zachęcenia i korzystania z niej nie tylko historyków prasy i życia literackiego, ale również pedagogów i historyków oświaty.

Książka, poza krótkim wstępem, bardzo przydatnymi indeksami (tytułów prasowych, nazwisk, pseudonimów i kryptonimów) zawiera trzy interesujące szkice poświęcone prasie dla dzieci i młodzieży w okresie dwudziestolecia międzywojennego oraz lat wojny i okupacji hitlerowskiej. Zawarte w opracowaniu materiały stanowią przetworzoną i rozszerzoną wersję opublikowanych w początkach lat osiemdziesiątych referatów prezentowanych przez autora na Ogólnopolskich Seminariach Prasoznawczych organizowanych przez Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Książka, jak odnotowano w jej podtytule, jest pierwszą częścią rozmyślań autora nad prasą dziecięcą i młodzieżową, zawiera nowe wskazania badawcze w zakresie historii prasy. Na jedno z nich pragnę zwrócić uwagę. Dotyczy ono prasy wydawanej przez uczniów dla uczniów. Ten rodzaj piśmiennictwa był dotąd traktowany marginalnie zarówno przez badaczy prasy, jak również literatury dziecięcej i młodzieżowej. Z pierwszych ustaleń Jerzego Jarowieckiego wynika, że nie było to zjawisko rozległe — w latach 1918—1939 szkoły polskie wydawały ponad 700 tytułów tej prasy o różnej częstotliwości i tematyce.

Z własnych obserwacji badawczych pragnę podzielić się kilkoma spostrzeżeniami w tym względzie, które być może przydatne będą w przygotowaniu drugiej części tej wielce pożytecznej publikacji. Uczniowski ruch wydawniczy nasilił się